

OPERA LUI ION CREANGĂ REFLECTATĂ ÎN POVEȘTI, POVESTIRI, AMINTIRI

Liliana IONAȘCU, profesor, grad didactic II
Școala Gimnazială nr. 33, Galați, România

***Abstract.** Through his fairy tales and stories, as well as by Reminders ..., Ion Creangă accredited in Romanian literature a new way of stories, conceived according to popular patterns but realized in a personal manner.*

Along with Eminescu, Caragiale, Slavici, Ion Creanga represents one of the four columns of light and beauty of classical literature, loved for his humor and intelligence. Creangă's life is a jovial blending of his spiritual wealth with the poverty of material existence as he confessed.

Ion Creangă (n. 1 martie sau 10 iunie 1837, Humulești; d. 31 decembrie 1889, Iași) a fost un scriitor român. Recunoscut datorită măiestriei basmelor, poveștilor și povestirilor sale, Ion Creangă este considerat a fi unul dintre clasicii literaturii române mai ales datorită operei sale autobiografice *Amintiri din copilărie*.

Tineretea lui Creangă este bine cunoscută publicului larg prin prisma operei sale capitale *Amintiri din copilărie*. În 1847 începe școala de pe lângă biserica din satul natal. Fiu de țăran, este pregătit mai întâi de dascălul din sat, după care mama sa îl încredințează bunicului matern ("tatal mamei, bunicu-meu David Creangă din Pipirig"), David Creangă, care-l duce pe valea Bistriței, la Broșteni, unde continuă școala. În 1853 este înscris la Școala Domnească de la Târgu Neamț sub numele Ștefănescu Ion, unde îl are ca profesor pe părintele Isaia Teodorescu (Popa Duhu). După dorința mamei, care voia să-l facă preot, este înscris la Școala catihetică din Fălticeni ("fabrica de popi"). Aici apare sub numele de Ion Creangă, nume pe care l-a păstrat tot restul vieții. După desființarea școlii din Fălticeni, este silit să plece la Iași, absolvind cursul inferior al Seminarului teologic "Veniamin Costachi" de la Socola.

În primul volum postum sunt publicate basmele. Culese din gura poporului de către un povestitor care însuși crescuse în mijlocul lumii din sate, ele au un farmec deosebit, au expresiuni, construcții și gândiri ciudate care se vor personifica în *Ivan Turbinca*. În aceasta din urmă regăsim tema din *Toderică*, povestirea lui Costache Negruzzi. Aici Dumnezeu blagoslovește turbinca lui Ivan ca să intre într-însa cine o vrea Ivan și fără voia lui să nu poată ieși.

A doua categorie de lucrări a lui Creangă o formează anecdotele, povestiri cu dezvoltări lungi, cu o intrigă bine condusă și cu subiecte cel mai adesea din istoria contemporană lui. În "Cinci pâini" aflăm o satiră la adresa judecătorilor și avocaților, pe care îi numește "ciorogari, porecliți și apărători"; această povestire demonstrează că, pe lângă umor, Creangă se pricepea și la matematică. În două povestiri de acest tip aflăm despre o persoană istorică interesantă. Ion Roată, unul dintre deputații țărani în divanul ad-hoc. Cea intitulată "Ion Roată și Unirea" este o glumă cu multă finețe satirică la adresa stratului conducător al țării, care nu voiește a recunoaște drepturile țărănimii.

Pe când se discutau punctele programului partidului unionist prin toate cercurile sociale din Moldova, mai mulți boieri, membri ai partidului, cheamă pe deputații țărani ca să le explice programa și în special chestiunea „Unirii”. Toți țărani pareau convingși de argumentele boierilor afară de Moș Ion Roată.

În cele din urmă unul din boieri îl invită să ridice singur o piatră mare ce se afla în grădină. Neputând s-o facă singur, Roată e ajutat de ceilalți țărani. "Acum ai înțeles", întreabă boierul. Roată răspunde: *Am înțeles așa, că până acum noi țărani am dus fiecare câte o piatră mai mare sau mai mică*

pe umere, însă acum suntem chemați a purta împreună tot noi, opinca, o stâncă pe umerele noastre.

Prima parte a operei lui Creangă o formează precum am vazut, mai mult reproducerea producțiilor populare. Ne-am înșela însă dacă l-am socoti ca un culegător de folclor: trebuie să-l privim ca pe unul ce a trăit la țară, a supt oarecum suctul acestei literaturi populare și apoi a dat drum liber fanteziei sale. De aceea basmele și poveștile lui, deși înfățișează în mod admirabil spiritul poporului de la țară, pun însă în evidență însușirile lui literare proprii.

O altă față, mai puțin cunoscută, a lui Creangă este cea a poveștilor licențioase: *Povestea poveștilor*.

Povestirea - este o poveste de dimesniuni mai reduse decât ale legendei a unor întâmplări adevărate (sau prezentate ca adevărate); - povestitorul își confundă persoana cu cea a eroului; - narează un singur fapt prin prezența unui monoeepisod; - debutează printr-un univers cunoscut oamenilor (cadru real): „Era odată un om sărac”, însă pe parcurs cadrul real interferează cu fabulosul, iar sfârșitul idealizat este cuprins în realitate; - eroul este un om obișnuit care aspiră spre ideal; - este apropiată de nuvelă ca întindere; - prezentarea a unui erou care îndeplinește faptele narate din unghiul naratorului

Basmul - este o poveste de dimensiuni ample a unor întâmplări neadevărate – denunțate ca atare prin sistemul formulelor de deschidere și de închidere a narațiunii; - povestitorul nu-și confundă persoana cu cea a eroului; - existența a unei succesiuni coerente de idei în prezentarea acțiunii; - personaje numeroase, tipizate sub alt nume: - eroul ideal – model al condiției umane (Mezinul, tânărul, ș.a.); - personaje importante; - personaje secundare; - personaje episodice.

Eminescu descopera geniul lui **Creanga**, îl introduce la Junimea și-l stimulează să-și scrie și să-și publice opera. Într-un timp, relativ scurt, între anii 1881 – 1882, poveștile, povestirile, inclusiv primele trei parti din **“Amintiri din copilărie”** vad lumina tiparului.

Amintiri din copilărie a fost publicat în revista Convorbiri literare, după moartea scriitorului. Lucrare zugrăvește lumea copilului din satul moldovenesc de acum un veac, vârsta inocenței, dar și procesul complex al formării umane.

Amintirile din copilărie reprezintă partea cea mai personală a operei lui Creangă. Acestea i-au stabilit reputația de mare prozator. Într-adevăr, alcătuirea meșteșugită a frazei, în care se vede totuși tonul popular, - scoaterea la iveală a multor provincialisme cu o putere de expresie deosebită, vivacitatea narațiunii și sinceritatea cu care povestește cele mai intime detalii ale vieții lui de copil, toate acestea fac din opera lui Creangă una din cele mai însemnate opere ale literaturii române.¹

Amintiri din copilărie” explică acum, la peste o sută de ani de la apariție, uimitoarea perenitate a operei lui Ion Creangă; mai mult chiar, confirmă neconținutul ei urcuș către zenitul marilor valori ale spiritualității românești. Poate tocmai de aceea, profunzimea nebănuită a „Amintirilor din copilărie” ne obligă la câteva considerații menite să sublinieze semnificațiile cele mai durabile ale acestei opere literare, polaritățile ei esențiale: raportul dintre real și imaginar sau cum se construiește spațiul imaginar al operei; corelația dintre real și mitic, iar, în cadrul acesteia, raportul dintre mitic și fabulos, uneori chiar de fantastic. „Amintiri din copilărie” înfățișează lumea Humuleștiior cu oamenii ei ce devin entități constituite odată pentru totdeauna. „Amintiri din copilărie” este romanul vârstei de aur, „copilăria universală”, proiectată într-un univers care este matricea unui popor, cel român. Nică este centrul acestui univers și demersul narativ comentează un personaj care se inițiază în legile vieții. Ca și Harap-Alb, ca și alte personaje din poveștile lui Creangă, Nică pleacă de acasă în căutarea unui rost.

„Amintiri din copilărie”, opera de maturitate a lui Creangă, scrisă după ce autorul încheiaseră ciclul poveștilor, nu este o scriere subiectivă ci, cum observase Titu Maiorescu, o scriere memorialistică cu caracter de bildungsroman: „primul roman al copilăriei țărănești” din istoria literaturii române. Ca și celelalte scrieri, „Amintiri din copilărie” apare, mai întâi, în revista „Convorbiri literare”: primele două părți în anul 1881, în numerele din ianuarie și aprilie, reproduse apoi de Eminescu și în revista „Timpul”; partea a treia în 1882, în numărul din martie; iar partea a patra a fost citită în cercul condus de N. Beldiceanu, tot la Iași (1888) și a fost publicată postum, împreună cu întregul operei, în volumul al doilea al primei ediții „Scrierile lui Ion Creangă” (Iași, 1892). Spre deosebire de încercările memorialistice ale scriitorilor pașoptiști, care nu au neglijat deloc genul (C. Negruzzi – „Cum am învățat românește”, Alecu Russo – „Amintiri”, V. Alecsandri – „Vasile Porojan”, Ion Ghica – „Scrisori către V. Alecsandri”), „Amintiri din copilărie” nu mai are un caracter fragmentar și predomină ficțiunea în raport cu aspectul documentar. Nică este, în primul rând, un personaj, iar ceilalți eroi nu sunt scoși nici o clipă din timpul

¹ VI. STREINU, Ion Creangă, în „Clasicii noștri”, Ed. Tineretului, 1969

lor, care este timpul epic și nu timpul istoric.¹ Despre toți aceștia autorul nu furnizează informații complete, nu aflăm bunăoară ce au devenit ei în continuare (cum face Alecsandri cu „Vasile Porojan”, spre exemplu).

Cartea este un „roman” al vârstei inocente și al formării, al modelării umane. Proiectată în spațiul unui sat moldovenesc de munte de la mijlocul secolului trecut, copilăria nu reflectă numai dominantele vârstei, ci și specificul mediului ambiant. De aceea, „Amintiri din copilărie” este și o evocare a satului tradițional, un tablou fidel al unei lumi trăind în spiritul obiceiurilor fixate printr-o existență multimilenară.² De fapt, copilăria este, în integralitatea ei, și mai ales cum o prezintă Creangă, în aură mitică, un joc nesfârșit, textul însuși dobândind un evident caracter ludic, pe care nici interpretarea critică nu ar trebui să-l părăsească.

Despre autorul care a scris primul roman al copilăriei, din literatura română, „*Amintiri dincopilărie*”, George Calinescu vorbea ca despre „*intaiul mare scriitor roman, iesit din sanul poporului, sciind despre popor in sa ridicandu-se la mijlocul marii arte*”.

Alături de Eminescu, Caragiale, Slavici, **Ion Creanga** reprezintă una din cele patru coloane de lumina și frumusețe ale literaturii clasice, iubit pentru umorul și inteligența lui. Viața lui **Creangă** reprezintă o jovială îmbinare a bogăției sale spirituale cu sărăcia existenței materiale după cum singur marturisea – „*precum am fost eu sărac ieri și alaltăieri și săptămâna trecută și în an și în toată viața, apoi nu am fost de când sunt*”

Acest învățator priceput, autor de manuale pentru elevi, acest povestitor neîntrecut a adus o mare contribuție la dezvoltarea literaturii românești cu poveștile sale, inspirate din popor (*Povestea porcului*”, *Povestea lui Harap Alb*”, *Ivan Turbinca*”, *Soacra cu trei nurori*”) și cu relatarea din *Amintiri din copilărie*” din vremea când era „*o bucată de humă însufletită*”, *fericit și așa cred că au fost toți copiii de când îi lumea și pământul, măcar să zică cine ce-ar zice*”, *la casa părinților*”- o copilărie obisnuită a copilului universal, cu bucurii și necazuri, petrecută în mijlocul unor oameni gospodari și harnici, dar plini de voie bună, într-un sat patriarhal cu tradițiile și obiceiurile sale.

Prin basmele și povestirile sale, ca și prin Amintiri..., Ion Creangă a acreditat în literatura română un nou mod de-a povesti, conceput după tipare populare, dar realizat într-o manieră personală. Scriitorul din Humulești nu imită pe nimeni. El creează structuri narative și de limbaj atât de originale, încât nu poate avea imitatori. Alături de M. Eminescu, I.L. Caragiale, Ion Creangă face parte din acea triadă de aur a culturii române care a intrat în circuit universal. În operele acestor scriitori atât de diferiți întâlnim o fuziune foarte elocventă și convingătoare între spiritul local și spiritul universal. Fertilizat de miracolul geniului, povestitorul din mahalaua Țicăului a scris o operă deschisă spre toate meridianele globului.

Ion Creangă (1839-1889) este considerat cel mai mare povestitor al românilor. El creează opera extrem de unitară sub raportul conținutului, o opera care este alcătuită din povești: Punguța cu doi bani, Povestea porcului, Ivan Turbinca, Harap-Alb; povestiri: Inul și canepa, Cinci pâini; nuvela: Mos Nichifor Cotcariul și romanul Amintiri din copilărie. Paginile scrise de Creangă constituie adevărate modele de folosire a limbii vii a poporului, care este ridicat pe culmi artistice fără să- i se modifice caracterul autentic popular.

Privind în ansamblu se poate concluziona că Ion Creangă a fost – alături de alți scriitori români clasici, moderni sau contemporani – unul dintre preferații editurilor românești și străine. Operele lui au fost editate periodic, sub diverse forme, indiferent de factorii sociali, economici, culturali sau de altă natură. Interesant este că Ion Creangă a fost editat în volum postum, o parte din operă publicându-i-se antum în reviste literare celebre și în manualele școlare editate sub îngrijirea sa. Textele publicate în reviste pot fi considerate componente ale unei ediții Creangă preoriginală. Abordarea operei lui Creangă din diverse puncte de vedere a influențat tipul de ediții produse și difuzate cititorilor (dintre tipurile de 184 ediții Creangă se menționează: ediții de popularizare, ediții bibliofile, ediții școlare, ediții critice, ediții actualizate, ediții adăugite, ediții cu texte paralele, ediții academice, ediție diplomatică, ediție limitată, ediție omagială, ediție poliglotă, ediții prescurtate). De asemenea se menționează că unele ediții Creangă includ în opera scriitorului doar textele literare, însă există și numeroase ediții care au inclus și textele neliterare (articole, corespondență). La apariția edițiilor și-au adus contribuția importanți oameni de cultură și de litere (prefațatori, editori științifici, ilustratori, traducători etc).

¹ I. IORDAN, Stilistica limbii române, Ed. Științifică, 1975

² G. CĂLINESCU, Ion Creangă, E.P.L., 1964